

УДК 338.43.02(477)

Тімакова А.В.
магістрХарківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця**ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ****FEATURES OF ANTI-CRISIS ACTIVITY IN AGRICULTURAL HOUSEHOLDS****АНОТАЦІЯ**

Особливість сучасного етапу розвитку економіки України полягає у посиленні уваги до проблем, пов'язаних із підвищенням ефективності функціонування її реального сектору, передусім сільськогосподарського як основи агропромислового комплексу. В умовах несистемного і не комплексного підходу до реформування аграрного сектору економіки намітилася негативна тенденція в розвитку сільськогосподарських підприємств. Різко зменшилося виробництво сільськогосподарської продукції, виникла проблема продовольчої безпеки. Для подолання кризового стану необхідне впровадження механізмів антикризової діяльності, які б дали змогу нівелювати негативний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Необхідно зазначити, що саме державне антикризове регулювання є основою розвитку сільськогосподарських підприємств України. Подолання кризового стану галузі свідчить про необхідність на сучасному етапі активнішої участі держави в оздоровленні сільського господарства на основі розроблення і реалізації механізмів антикризової діяльності.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільськогосподарські організації, антикризовий менеджмент, механізм оздоровлення, сільське господарство, антикризова діяльність.

АННОТАЦИЯ

Особенность современного этапа развития экономики Украины состоит в усилении внимания к проблемам, связанным с повышением эффективности функционирования ее реального сектора, в первую очередь сельскохозяйственного как основы агропромышленного комплекса. В условиях несистемного и не комплексного подхода к реформированию аграрного сектора экономики наметилась негативная тенденция в развитии сельскохозяйственных предприятий. Резко уменьшилось производство сельскохозяйственной продукции, возникла проблема продовольственной безопасности. Для преодоления кризисного положения необходимо внедрение механизмов антикризисной деятельности, которые позволили бы нивелировать негативное влияние факторов внешней и внутренней среды. Необходимо отметить, что именно государственное антикризисное регулирование является основой развития сельскохозяйственных предприятий Украины. Преодоление кризисного состояния отрасли свидетельствует о необходимости на современном этапе активного участия государства в оздоровлении сельского хозяйства на основе разработки и реализации механизмов антикризисной деятельности.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, сельскохозяйственные организации, антикризисный менеджмент, механизм оздоровления, сельское хозяйство, антикризисная деятельность.

ANNOTATION

The peculiarity of the modern stage of the Ukrainian economy's development is to increase attention to the problems associated with improving the functioning of its real sector and, first of all, agriculture as the basis of the agro-industrial complex. In a non-systematic and incomplete approach to reforming the agrarian sector of the economy there was a negative trend in the development of agricultural enterprises. Sharply reduced production of agricultural products, there was a problem of food security. In order to overcome the crisis, it is necessary to introduce mechanisms of anti-crisis activity that would allow to neutralize the negative in-

fluence of factors of external and internal environment. It should be noted that the state's anti-crisis regulation is the basis for the development of agricultural enterprises in Ukraine. The overcoming of the crisis situation in the industry indicates the need at the present stage for a more active participation of the state in the improvement of agriculture on the basis of developing and implementing mechanisms of anti-crisis activity.

Keywords: agro-industrial complex, agricultural organizations, crisis management, the mechanism of recovery, agriculture, anti-crisis activities.

Постановка проблеми. В Україні останні роки супроводжуються активними реформами у сфері сільського господарства. Велика кількість реформ, які запропоновані державою у цій галузі, вимагають реорганізації підходів до управління галуззю [3].

Досвід розвитку агропромислового комплексу в державах із розвинутою ринковою економікою показує, що в період реалізації аграрної реформи актуальним є впровадження антикризового управління на сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем антикризового управління присвячено роботи Г.Б. Юна, А.Д. Чернявського, Е.А. Уткіна, М.М. Тактарова, М.Л. Харасова, Г.Ю. Шатских, Р.А. Шмакова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Структурні зміни в економіці, викликані процесом адаптації до ринкового типу економіки, викликали радикальні зміни практично всієї інфраструктури і процесів функціонування виробництва. Відбувся істотний вплив на формування нових виробничих відносин. У зв'язку із цим доцільно звернути особливу увагу на стан і динаміку розвитку агропромислового комплексу.

Мета статті полягає у комплексному аналізі механізмів антикризового управління підприємством і розробленні на цій основі практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах ринку.

Відповідно до мети, були поставлені такі завдання: проаналізувати діяльність підприємств агропромислового комплексу за чотири роки та розробити заходи щодо вдосконалення антикризового управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Антикризове управління в сільському госпо-

дарстві має свою специфіку порівняно з виробничими підприємствами. Заходи антикризового управління в сільському господарстві повинні бути спрямовані не тільки на розвиток виробництва, а й на підвищення його адаптації до сучасних реалій із можливістю мінімізації втрат.

Для того щоб з'ясувати важливість антикризового управління в агропромисловому комплексі, проаналізуємо дані Державної служби статистики України про чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності у період з 2012 по 2016 р. (рис. 1).

З рис. 1 можна зробити висновок, що підприємства сільського, лісового та рибного господарства отримували прибуток у період з 2012 по 2015 р., а вже з 2016 р. кількість підприємств, які були прибутковими, почала зменшуватися. Це може бути пов'язано зі зменшенням зовнішнього фінансування, зміною кліматичних умов, забрудненням навколишнього середовища або зі збільшенням витрат на виробництво.

Проведемо аналіз збитковості підприємств сільського, лісового та рибного господарства. Результат дослідження представлений на рис. 2.

З рис. 2 можна зробити висновок, що кількість збиткових підприємств до 2015 р. зменшувалася, це свідчить про позитивну динаміку та активне впровадження механізмів антикризового управління, а починаючи з 2016 р. спостерігається негативна динаміка, тобто зростання кількості збиткових підприємств.

Це свідчить про те, що механізми антикризового управління, які діяли на підприємствах у цей період, не дали бажаних результатів і сільськогосподарські підприємства не змогли протистояти негативному впливу зовнішніх факторів на їх виробничо-господарську діяльність.

Провівши аналіз, виникає необхідність розглянути проблеми розвитку сільського господарства, а також визначити особливості антикризового управління в сільському господарстві і механізм оздоровлення цих підприємств [3].

Регулювання антикризової діяльності в суспільстві (у тому числі й на підприємствах агропромислового комплексу) передусім здійснюється державними органами, тому найчастіше впроваджується так зване державне антикризове регулювання діяльності підприємства.

Державне антикризове регулювання – це макроекономічна категорія, яка відображає відносини, що виникають за організаційно-економічного та правового впливу держави для захисту підприємства від кризових ситуацій, запобігання банкрутству або припиненню подальшого функціонування підприємств.

Антикризове управління на сільськогосподарських підприємствах значно відрізняється від типових прийомів, форм і технологій управління на підприємствах інших галузей економіки [1].

Головною особливістю антикризового управління на сільськогосподарських підприємствах є зустрічний характер антикризового

Рис. 1 Чистий прибуток підприємств за видами економічної діяльності [2]

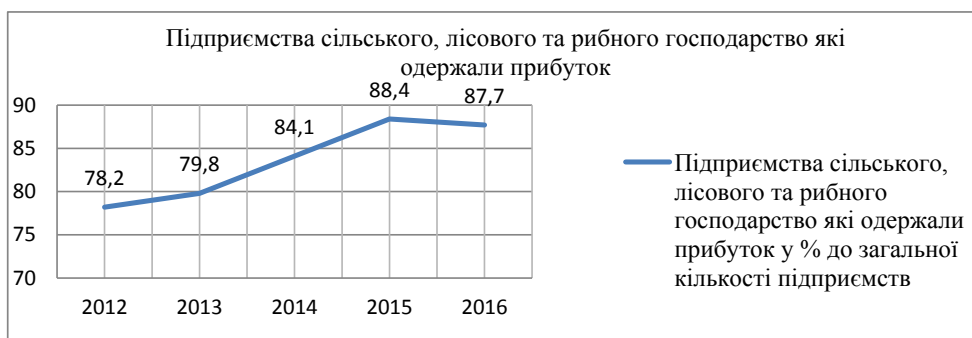

Рис. 2. Чистий збиток підприємств за видами економічної діяльності [2]

управління в самому господарському суб'єкті й антикризового державного регулювання на макро- і мезорівнях, яке виражається в розробленні цільових програм, формуванні правової бази, кредитної, податкової, страхової систем, системи державної підтримки виробників, що забезпечує умови не тільки для виходу з кризи підприємствам агропромислового комплексу, а й для їх сталого зростання.

Ще однією характерною особливістю управління сільськогосподарськими підприємствами є пристосування підприємств до кліматичних умов, залежність від земельних ресурсів та родючості ґрунтів.

Необхідно адаптувати виробництво не тільки до змін умов ринку сільськогосподарських товарів, а й до мінливих природно кліматичних умов. Однією з обов'язкових умов антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами є збереження наявних ресурсів для продовження виробництва в умовах конкретної сільської території. Це дає змогу не тільки зміцнити продовольчу безпеку, а й забезпечити зайнятість сільського населення, зберегти і розширити умови для його відтворення [5].

Серед сучасних проблем розвитку сільського господарства слід виділити:

1. Техніко-технологічне відставання сільського господарства України від розвинених країн світу. Це відбувається через недостатній рівень прибутковості сільськогосподарських підприємств.

2. Повільні темпи соціального розвитку сільських територій, невисока суспільна оцінка сільськогосподарської праці, зменшення зайнятості сільських жителів.

3. Обмежений доступ сільськогосподарських товаровиробників до ринку в умовах недосконалості його інфраструктури, зростаючої монополізації торгових мереж, слабкого розвитку кооперації у сфері виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції.

4. Зменшення фінансування державою агропромислового сектору. В цілому для Міністерства аграрної політики та продовольства України в 2016 р. було виділено всього 1 488 229,2 тис. грн., що на 52% менше, ніж у 2015 р. (3 092 540,0 тис. грн.). Таке скорочення відбулося за рахунок суттєвого змен-

шення обсягів спеціального фонду аж на 77%, який нині становить 459 645,1 тис. грн. (2015 р. – 1 959 665,6 тис. грн.), та загального фонду – на 9% і становить 1 028 584,1 проти 1 132 874,4 тис. грн. у 2015 р. [2].

Отже, для поліпшення економічного становища сільськогосподарських підприємств необхідно провести їх фінансово-економічне оздоровлення. О.О. Терещенко виділяє такі види стратегії оздоровлення підприємств: наступальну, стратегію делегування повноважень, стратегію компромісу, захисну [6, с. 40].

На думку автора, вибір однієї із запропонованих чотирьох стратегій – занадто трудомісткий процес. В умовах кризи сільськогосподарським підприємствам необхідно знайти дієві механізми для її подолання в короткостроковий період.

Ю.О. Терлецька, С.О. Ластавчук, Т.К. Лей зазначають, що механізми оздоровлення ґрунтуються на послідовному використанні певних моделей управлінських рішень, що вибираються відповідно до специфіки господарської діяльності підприємства та масштабів кризових явищ у розвитку [7, с. 225].

Основою антикризового управління підприємств агропромислового комплексу є процес, що динамічно розвивається, який характеризує перехід на новий якісний рівень на основі економічного зростання під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Для ефективного проведення антикризових заходів підприємствам сільськогосподарської галузі доцільно застосовувати механізми оздоровлення.

Автором запропоновано перелік механізмів для оздоровлення сільського господарства України (табл. 1).

Ще одним заходом, без якого неможливе проведення антикризового управління, є створення ефективної інформаційної системи, яка дасть змогу оперативно надавати прогностичні дані щодо стану агропромислового ринку, виявляти внутрішні та зовнішні загрози сталого розвитку.

Висновки. У рамках інформаційної системи необхідно створити систему контролінгу для максимізації ефекту від реалізації антикризових заходів, яка має контрольно-аудиторський характер та дасть змогу своєчасно виявити

Таблиця 1

Механізми економічного оздоровлення сільського господарства України

Зовнішні механізми	Внутрішні механізми
<ol style="list-style-type: none"> 1. Державне регулювання антикризового розвитку. 2. Лізинг та факторинг для залучення основних засобів виробництва. 3. Залучення кредитів та займів. 4. Залучення інвесторів до складу учасників підприємства. 5. Випуск акцій у результаті процедур реорганізації. 6. Збільшення фінансування галузі. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення ефективної системи управління підприємством. 2. Повне застосування виробничої потужності підприємства. 3. Розведення продуктивних порід тварин і вирощування високоврожайних зернових культур. 4. Впровадження ресурсозберігаючих технологій. 5. Зростання якості та конкурентоспроможності продукції. 6. Пошук нових покупців, налагодження стійких каналів збуту продукції на ринку.

порушення під час реалізації заходів щодо впровадження механізмів антикризового регулювання агропромислового комплексу й оперативно вносити необхідні коригування.

Таким чином, ефективне проведення антикризової діяльності в сільському господарстві можливе за умов роботи зовнішніх та внутрішніх механізмів оздоровлення та створення ефективної інформаційної системи, контролінгу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондар О.В. Ситуаційний менеджмент / О.В. Бондар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/16330826/menedzhment/mehanizm_derzhavnogo_regulyuvannya_krizovih_yavisch.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
3. Державна програма розвитку сільського господарства та регулювання ринків сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organic.com.ua/ru/programme-about-organic>.
4. Дударева А.Б. Финансовое регулирование социально-экономических процессов в сельском хозяйстве Орловской области / А.Б. Дударева // Вестник сельского развития и социальной политики. – 2016. – № 4(12). – С. 51–54.
5. Кожанчикова Н.Ю. Инструменты повышения финансовой устойчивости предприятий АПК / Н.Ю. Кожанчикова // Проблемы эффективного менеджмента аграрного сектора экономики : материалы Всероссийской научно-практической конференции молодых ученых: сборник статей. – 2010. – С. 153–155.
6. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : [навч. посіб.] / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с.
7. Терлецька Ю.О. Формування економічної стратегії підприємства на основі оцінки економічної спроможності / Ю.О. Терлецька, С.О. Ластавчук, Т.К. Лей // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – 2009. – Вип. I. Економічні науки. – С. 221–228.